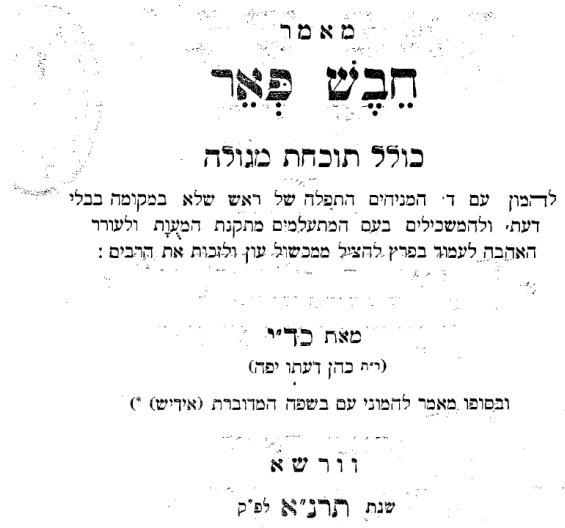

מצוות תפילין

שמות פרק יג, ה-טז

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוצאתה ממצרים: ושמת את החזקה הזאת למועדה מקמים מימיה:

... והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על פני אגוזי לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:

1. אבן עזרא - הפירוש הקצר שמות פרשת בא פרק יג פסוק ט
והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך - יתכן על ב' פירושים. האחד על דרך קשרם על גרורותיך כתבם על לוח לבך (משלי ג, ג), ויהי טעם לאות כמו סימן, ומהו שיהיה לאות ולזכרון, הוא כי ביד חזקה, שתשמור כן בלבך ולבנך. וכן הכתוב השני: והיה לך לאות על ירך ולטוטפת בין עיניך (טז), והוא כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים (שם). ומלת טטפת (שם) זרה במקרא. ויש אומרים מטעם הטף אל דרום (יחזקאל כא, ב). והפירוש השני להיותו כמשמעו לעשות תפילין של יד ושל ראש, ובעבור שהעתיקו כן חז"ל, בטל הפירוש הראשון, כי אין עליו עדים נאמנים כמו שיש לפירוש השני:

2. רמב"ן שמות פרשת בא פרק יג פסוק טז
ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג יא), ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כלה...
ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל יב טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט ג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב, כמו שאמרו (ברכות כא א) אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טז ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ושנעשה סכה בכל שנה: וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים.
והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים.
כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בעיניו כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו:
ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר (בראשית יז א, ולעיל ו ב).

3. מסכת ראש השנה דף יז עמוד א : פושעי ישראל בגופן מאי ניהו? אמר רב: קרקפתא דלא מנח תפילין.

4. מסכת שבת דף מט עמוד א
אמר רבי ינאי: תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים.
ואמאי קרי ליה בעל כנפים? שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו. והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור אחד - רץ מפניו, ורץ אחריו. וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו: מה זה בידך? אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים. ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות? - משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה, שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה - אף ישראל מצות מגינות עליהן.

5. תהילים ב, יג: עבדו את ה' ביראה וגילו בירעה

5. מסכת ברכות פרק ה דף ל עמוד ב

מאי וגילו ברעדה? אמר רב אדא בר מתנא אמר רבה במקום גילה שם תהא רעדה. אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר: וגילו ברעדה כתיב! אמר ליה: אנא תפילין מנחנא. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא, חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר ליה, בכל עצב יהיה מותר, כתיב! - אמר ליה: אנא תפילין מנחנא

6. מסכת ברכות דף ו עמוד א

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין - שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו; בימינו - זו תורה, שנאמר: מימינו אש דת למו, ובזרוע עזו - אלו תפילין, שנאמר: ה' עז לעמו יתן. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל - דכתיב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישאל? - אין, דכתיב: את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמריך היום.

7. עין איה ברכות פרק א פסקה נב

פעולת התפילין אצלנו היא, שהנהגת השכל והרצון שהם במוח ולב, הם טבעיים ונוטים בטבעם להוציא אל הפועל רק את השלמות הפרטי הנצרך לאדם בחומריותו. אבל התכלית האמיתית היא שתהי' ההנהגה כולה מכוונת אל התכלית המוסרית, שהוא יסוד עבודת ד' ית'. ע"כ נתנו התפילין במקום המחשבה והרצון לפי המורגש, להטביע שיפעלו הכלים הטבעיים את התכלית המוסרית. והנה בהנהגה הכללית ג"כ הוא הדין, אנו רואים הסיבות הולכות ומתנהגות ע"פ חפץ עליון. והסיבות הטבעיות מתגלות לעינינו רק לצורך תיקון העולם הטבעי והחומרי. אבל באמת הסוד הפנימי של ההנהגה הטבעית הוא שתצא ההנהגה המוסרית לרום רוח האדם ואת כל הבריאה כולה למדרגה מוסרית רמה ונשגבה מאד, וזהו מכוון בהנחת תפילין דקדב"ה. אמנם זהו יסודה של תורה וברית ד' עמנו, שהשלמות המוסרית בעולם לא תצא לפעלה כ"א ע"י ישראל. ע"כ בתפילין דמרי עלמא כתיב שבחייהו דישאל, ושלא תאמר שרק התכלית הוא חשוב כן, אבל בכח הפעולות אינו נמצא תמיד התכונה של ההבאה אל השלמות המוסרי.

8. עין איה ברכות פרק ה פסקה ח

מתוך שהשכל האנושי הוא מאוחד עם ההרגשות הגופניות מפני שגם הוא כח בגוף ע"כ צריך זהירות, שאפילו בהיות השכל שולט, אם תהי' מדת השמחה שולטת בכל תקפה אולי יפנה השכל מתעודתו, ותחת השמחה הנפשית תתגנב שמחה בהמית שתסיר האדם משלימותו. אמנם זאת היא סגולת התפילין, שהם כנגד כלי הרעיון והמחשבה, להורות שיש שליטה שכלית מצד התורה האלהית על האדם באופן שאין לה יחש עם כוחות הגוף ותשוקות החומר לא יטוה מפני שהיא נבדלת מהם. ע"כ בהיות התפילין על האדם פועלים עליו פעולתם זאת, שלא ישתנה שכלו מנטיות הגוף ע"י המזג והטבע הגופני. ע"כ בהיות התפילין עליו ראוי להתיר הרחבת השמחה, "ולא יאונה לצדיק כל אוון". כי המצוה הזאת מגבלת בכחה וקדושתה את הכוחות הגופניים שלא ישלטו לנטות את השכל מנתיבתו, שבמקום המוח והלב הטבעי מונח ג"כ התפילין שבהם כלולים האור האלהי להשבת השכל שבמוח והמדות עם המחשבות הדמיוניות שבלב. אמנם יש מקום לחשוב, שאף אם נחליט שאין חיוב עם התפילין להגדיל את ערך שמחת הנפש, אבל אולי יש יתרון שלימות ע"י צמצום השמחה מצד עצמה א"כ היא ראויה לכל שלם, ע"כ לא אמר רבה, משום "וגילו ברעדה", כ"א משום "בכל עצב יהי' מותר". אמנם ע"ז ג"כ היתה התשובה תפילין מנחנא. מפני שבאמת השמחה היא שלימות לנפש ומביאה לכל מדה טובה וצמצומה היא חסרון בעצם. אלא שהדבר הכרחי מפני יצר לב האדם שלא תזוח דעתו עליו, אבל כיון שהתפילין כבר הם שמירה מעולה, לגבולי ההריסה האפשרית ע"י השמחה לבא, במדות טובות ומוסריות בכלל, א"כ שוב אין ראוי לגרע חק השמחה שמוסיפה שלימות אל השלימים העוסקים תמיד בחכמה ועבודה, שכל שיהי' לבם יותר רחב משמחה יטיבו יותר לעצמם וזולתם. א"כ כלולה בתשובת אביי הלימוד שאין אפילו מיעוט העצב יתרון מצד עצמו כ"א מצד הכרח הגוף, ובמקום שיש הגנה קדושה ורוממה אין ראוי להשתמש בה כלל.

9. שבת פרק ד פסקה ב

ההגנה של הקיום הממשי בקישור כללות האומה והכרת מציאותה ויתרונה, ממלאות המצות שתעודתן גבוה ורמה, כחפץ אדון כל העולמים ברוך הוא. על כן, גם כשהמצבים השפלים כולם, המיוסדים על הזכיות החומריות של שביעת החיים המגושמים, הם נלחצים הרבה, שכל אומה ולשון כשבאה למצב כזה היא אובדת תקותה ומטרתה, המצות הן מנשאות את כנסת ישראל למצב מחצבתם הרומם, העומד במקום שאין יד שום צר ואויב מגעת לשם.